

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-515-0-11>

DIGITAL ART IN THE CONTEXT OF POSTCULTURE: TO THE PROBLEM OF DEFINITIONS

DIGITAL ART У КОНТЕКСТІ ПОСТКУЛЬТУРИ: ДО ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЙ

Slonevska I. B.

*Candidate of Philosophy,
Associate Professor,
Head of the Department of Cultural
Studies and Foreign Literature
Khmelnyskiy Humanitarian-
Pedagogical Academy*

Слоневська І. Б.

*кандидат філософських наук,
доцент,
завідувач кафедри культурології
та зарубіжної літератури
Хмельницька гуманітарно-
педагогічна академія*

Piroshenko S. Yu.

*Candidate of Philology,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Cultural Studies
and Foreign Literature
Khmelnyskiy Humanitarian-
Pedagogical Academy
Khmelnyskiy, Ukraine*

Пірошенко С. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології
та зарубіжної літератури
Хмельницька гуманітарно-
педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Культуру початку ХХІ століття визначають як новий етап цивілізаційного розвитку, зумовлений стрімким зростанням ролі цифрових технологій, відкриттями у природничих науках, досягненнями у сфері нанотехнологій, приголомшливою динамікою здобутків штучного інтелекту тощо. Серед найгостріших актуальних проблем – кризові процеси посткультури та ризики впливу дигітальних технологій на мистецтво. Це детермінує пошук нових дефініцій на позначення принципово іншої культури, становлення якої супроводжується зміною світогляду сучасної людини.

Сучасні автори стверджують, що генеративний штучний інтелект – це виклик масштабу у філософській і практичній площинах, який ще не відображався з епохи Просвітництва. Саме штучний інтелект може створити третій спосіб пізнання світу, який не є ні людським розумом, ні вірою [1].

Зазначимо, що такі гуманітарні сумніви та похмури рефлексії щодо майбутніх ризиків супроводжують усю новітню культуру, беручи відлік з першої третини ХХ століття. Це відображено у відомій

елітарній концепції іспанського філософа Хосе Ортеги-і-Гассета як ключова ідея його праці «Дегуманізація мистецтва» 1925 року. Філософ вказує на те, що система цінностей, яка організовувала людську діяльність близько тридцяти років тому, втратила свою необхідність. Західні люди більше не знають, за якою зіркою слідувати, і стали помітно дезорієнтованими [2, с. 304].

Практично за 100 по тому років пошук людиною свого руху в новому культурному просторі теж проголошується суттєвим ризиком: *«Однак поки що ця можливість існує в кольорах, для яких у нас немає спектра, і в напрямках, для яких у нас немає компаса. Не сформувалося жодного політичного чи філософського проводу з поясненням та інструкцією стосовно цих нових відносин між людиною та машиною, що залишає суспільство відносно безпорадним»* [1].

Зазначена проблема сформувала сучасний гуманітарний науковий дискурс, орієнтований на пошук і обґрунтування особливостей, статусу і ризиків культури доби постмодерну та post-постмодерну (Л. Альтюссер, К. Аннан, Ж. Бодріяр, Д. Белл, М. Кастельс, М. Маклюєн, Й. Масуда, К. Уїлбер, *Фрайнахт*, Е. Тофлер, М. Фуко, Ф. Фукуяма та інші).

Проте в межах короткої розвідки ми не ставимо за мету ґрунтовний аналіз дискурсу інформаційного суспільства, кризових процесів посткультури та ризиків впливу дигітальних технологій на мистецтво, а спробуємо коротко схарактеризувати, як зазначені проблеми, зокрема питання пошуку відповідних дефініцій, відображені в вітчизняних дослідженнях.

«Посткультура», «культура постмодерну», «інформаційна культура», «медіакультура», «культура трансгресивної революції», «транскультура», «кіберкультура», «протокультура» – ці та інші термінологічні варіації постають у центрі наукових розвідок українських дослідників (І. Куриленко, Ф. Власенко, Н. Кирилова, П. Герчанівська, Т. Свєрбілова, Є. Левченко, Л. Горбунова, М. Чікарькова, С. Коноплицький, Є. Борінштейн та інші).

Помітною в цьому науковому дослідженні є спроба І. Куриленко визначитися в пошуку найвідповіднішої дефініції, здійснена у статті *«Посткультура / медіакультура / кіберкультура / транскультура / протокультура: аспекти термінологічної семантики»*, де авторка називає посткультуру *«деконструктивістською культурою мовчання»* з неоднозначною мовою та грою слів, де цитати та ремінісценції є інструментами мислення, а сучасна культура загалом сприймається як коментар до минулих культурних епох [3, с. 69].

Найсуттєвішою ознакою посткультури, або «постнеокультури», як її визначає К. Станіславська, є тотальне поширення електронних комунікацій і мультимедій, що вплинуло на всі сфери культурної

екзистенції і детермінувало виникнення і стрімке поширення явища *цифрового мистецтва* [4, с. 276].

Для позначення цього феномену, зазначає М. Чікарькова, теж існує низка термінів: *мистецтво комп'ютера, (кібер-арт) комп'ютерне мистецтво електронне мистецтво, медіамистецтво, (медіа-арт), мистецтво нових медіа, інтерактивне мистецтво* та інші. «*Цифрове мистецтво? Дигітальне мистецтво? Комп'ютерне мистецтво? Електронне мистецтво? Інтерактивне мистецтво? Криптомистецтво? Мультимедійне мистецтво? Гібридне мистецтво?* – ставить питання дослідниця і виокремлює найпопулярніші терміни: комп'ютерне мистецтво, цифрове мистецтво, медіа мистецтво, розглядаючи кожному з дефініцій у співвідношенні [5, с. 108].

Визначаючись у семантичних аспектах понять *цифрове, електронне та комп'ютерне мистецтво*, дослідники часто пропонують розглядати їх як синонімічні, що, на нашу думку, видається цілком слушним з точки зору характеристики понять за інтегральними ознаками.

Одним із найчастотніших полісемантичних термінів є *діджитал-мистецтво (digital-art)*, яке наразі включає в себе і твори класичного мистецтва, які можуть переноситися на цифрову основу, що повторює первісний матеріальний носій, як, до прикладу, цифрова фотографія чи гравюра; і передусім інноваційні види художніх творів, для яких умовою створення та існування є цифрове, зокрема комп'ютерне середовище (цифровий живопис, коли твір повністю створюється на комп'ютері), *pixel art*, гіпертекстова (мережева, віртуальна) література тощо. Останні, слідом за К. Пол, якраз відносять до *медіа мистецтва (медіа-арту)*, хоча одностайна точка зору в такому тлумаченні теж відсутня.

Отже, можна висувати, що існує неабиякий термінологічний діапазон на позначення мистецтва, яке стало невід'ємною ознакою мистецьких пошуків ХХІ століття. Проте більшість дослідників під цифровим мистецтвом, *діджитал-мистецтвом (digital-art)* сьогодні мають на увазі вид мистецтва, що створюється або/чи презентується за допомогою цифрових технологій, які трансформують художню свідомість, породжують багато недосліджених проблемних аспектів у новому культурному просторі та водночас відкривають нові обрії для творчих експериментів, створюють перспективи для реалізації персональних творчих інтенцій і неминуче спричиняють зміну природи і логіки вияву традиційного мистецтва та становлення нової культурної екзистенції.

Література:

1. Генрі Кіссінджер – Ерік Шмідт – Даніель Гуттенлохер. Chat GPT провіщає інтелектуальну революцію. URL: <https://zbruc.eu/node/114718> (дата звернення: 26.11.2024).
2. Ортега-і-Гассет Х. Мистецтво в теперішньому і майбутньому. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ortega_y_Gasset_Jose/Mystetstvo_v_tererishniomu_i_maibutniomu.htm? (дата звернення: 02.12.2024).
3. Куриленко І.А. Посткультура / Медіакультура / Кіберкультура / Транскультура / Протокультура: аспекти термінологічної семантики. *Культура України* : зб. наук. праць / М-во культури України, Харківська держ. акад. культури. (Серія : Культурологія). Харків : ХДАК, 2018. № 60. С. 68–76. URL: <http://kukhsac.in.ua/issue/view/8064> (дата звернення: 02.12.2024).
4. Станіславська К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури: монографія. Київ : НАКККіМ, 2016. С. 276.
5. Чікарькова М. Ю. Цифрове мистецтво: дефініції та витоки. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2022. Вип. 42. С. 108–113.